

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto

Vuosikertomus
2004

Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto

Vuosikertomus 2004

Julkaisija: Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto (FSD)

Käyntiosoite: Åkerlundinkatu 2 A, 5. krs, Tampere

Postiosoite: Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto
33014 Tampereen yliopisto

Puhelin: (03) 3551 8519

Faksi: (03) 3551 8520

Sähköposti: etunimi.sukunimi@uta.fi
fsd@uta.fi

Kotisivu: <http://www.fsd.uta.fi/>

Julkaisuvuosi 2005

Taitto Aila Helin

Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print
Tampere 2005

Sisällys

Tehtävät ja tavoitteet.....	5
Tietoarkiston käyttäjäpalvelu	5
<i>Aineistojen jatkokäyttö.....</i>	<i>5</i>
<i>Arkistoitavaksi hankitut aineistot</i>	<i>6</i>
<i>Kotisivut ja tiedotuslehti uudistuivat</i>	<i>7</i>
Kotimaista yhteistyötä ja hankkeita	8
Kansainvälistä yhteistyötä ja hankkeita	9
Talous	11
Tietoarkiston johtokunta ja valtakunnallinen neuvottelukunta	12
Henkilökunta vuonna 2004	14

Tehtävät ja tavoitteet

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, FSD, on yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ja opetuksen valtakunnallinen palveluyksikkö, joka arkistoi ja välittää elektronisia tutkimusaineistoja tutkimus- ja opetuskäyttöön. Toimintaa rahoittaa opetusministeriö. Tietoaarkisto on perustettu Tampereen yliopiston yhteyteen vuoden 1999 alussa.

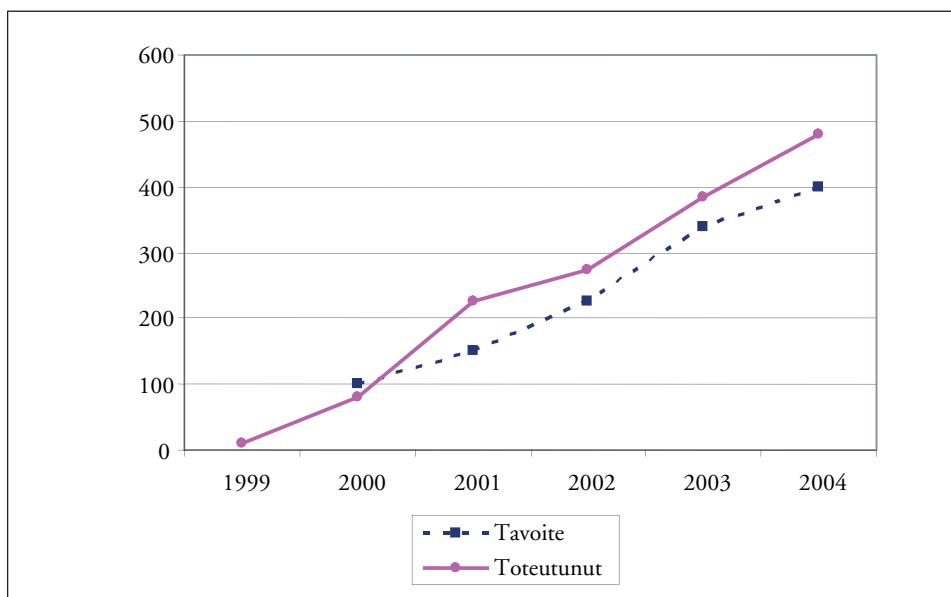
Strategiakaudella 2004–2006 FSD painottaa erityisesti sekundaariaineistoilla tehtävän tutkimuksen ja arkistoituihin aineistoihin pohjautuvan opetuksen laatua.

Strategia-asiakirjat tietoaarkiston kotisivuilla:
<http://www.fsd.uta.fi/hallinto/asiakirjat/>

Tietoaarkiston käyttäjäpalvelu

Aineistojen jatkokäyttö

Tietoaarkisto luovutti vuonna 2004 jatkokäyttöön 480 aineistoa (kuvio 1.). Tämä oli lähes sata aineistoa enemmän kuin edellisenä vuonna. Suosituimpia yksittäisiä aineistoja olivat World Values Survey (WVS) ja International Social Survey Programme (ISSP) -tutkimusten tuoreimmat Suomen aineistot. Aineistosarjoista

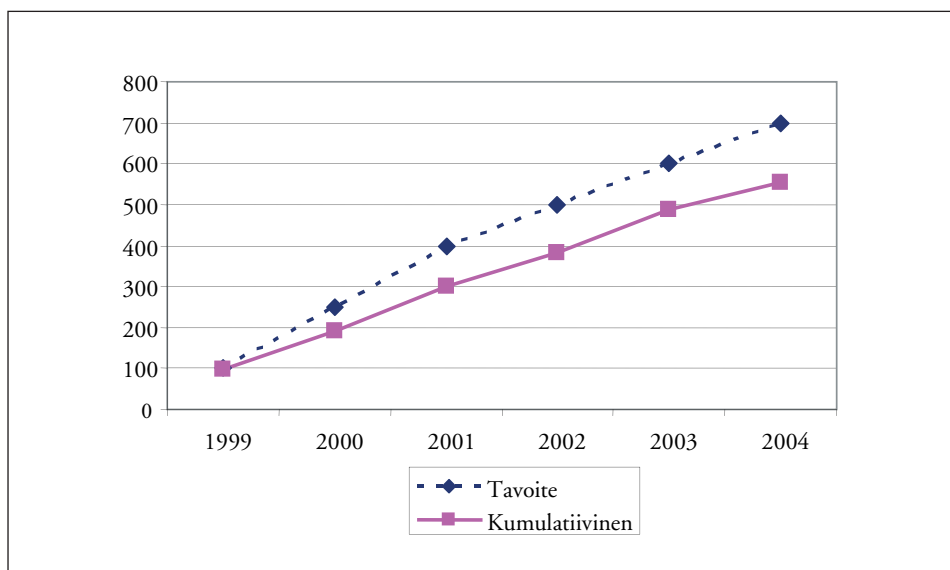
Kuvio 1. Tietoaarkistosta jatkokäyttöön luovutetut aineistot

eniten käyttölupia haettiin Puolueiden ajankohtaistutkimuksiin. Suosittuja aineistosarjoja olivat myös EVAn kansalliset asennetutkimukset, Eurobarometrit, MTS-tutkimukset ja Sosiaalibarometrit.

Tietoarkisto luovuttaa arkistoituja aineistoja jatkokäyttöön käyttö lupahakemusten perusteella. Yhtä käyttö lupaa kohti luovutettiin keskimäärin kolme tutkimusaineistoa vuonna 2004. Luvista suurin osa, yhteensä 72, myönnettiin opiskelu- ja opetustarkoituksiin, tutkimustarkoituksiin 38. Aineistoja toimitettiin yli 30 organisaatioon Suomessa ja ulkomailla, eniten Helsingin ja Tampereen yliopistoihin. Myös ulkomailta tuli hakemuksia entistä enemmän. Ulkomaille luovutettujen aineistojen datatiedostot käännettiin englanniksi.

Käyttö lupien tai ulos luovutettujen aineistojen määrät eivät kerro arkiston koko asiakasmäärää. Opetustarkoituksiin tilatuilla aineistoilla on yleensä useampia käyttäjiä, mutta vain opettajalta vaaditaan käyttö lupa. Menetelmäopetuksen tietovarannosta vapaasti ladattavat harjoitusaineistot eivät myöskään sisälly edellisiin tilastoihin. Palvelinlokien perusteella niitä ladattiin vuonna 2004 noin 4000 kertaa.

Arkistoitavaksi hankitut aineistot

Kuvio 2. Arkistoitavaksi saadut aineistot (kumulatiivinen)

Tietoarkiston toiminnan alusta lähtien vuoden 2004 loppuun mennessä arkistoitavaksi oli saatu 554 aineistoa, joista 29 on kvalitatiivisia tutkimusaineistoja (kuvio 2.). Toimintavuoden aikana hankituista 66 aineistosta seitsemän oli kvalitatiivisia. Kvalitatiivisten tutkimusaineistojen arkistointi aloitettiin vuonna 2003.

Tietoarkiston Internet-aineistoluettelossa julkaistuista, arkistointiprosessista valmistuneista, aineistoista yli puolet on kerätty 1990-luvulla ja lähes kolmannes 2000-luvulla. Yli puolet valmistuneista aineistoista on kvantitatiivisia kotimaisia, noin kolmannes kvantitatiivisia ulkomaisia aineistoja.

Valmiissa kvantitatiivisissa aineistoissa on yhteensä 113 611 muuttujaa ja 5 339 650 havaintoa. Kun näiden aineistojen arkistointiprosessissa tuotettuja tiedostoja tarkastellaan kilotavuina, datatiedostot muodostavat suurimman massan, 3 078 222 kilotavua. Näitä aineistoja ja muuttujia kuvailevaa metadataa on tietoarkeiston palvelimella yhteensä 438 224 kilotavua.

Ylivoimainen enemmistö arkistoiduista aineistoista on kerätty kirjekselyllä tai käyntikyselyllä (yhteensä noin 70 prosenttia).

Kotisivut ja tiedotuslehti uudistuivat

Tietoarkiston tiedottamisen tärkein väline ovat toimivat ja ajantasaiset verkkosivut, joiden kautta arkistopalvelut ovat koti- ja ulkomaisten käyttäjien ulottuvilla ajasta ja paikasta riippumatta. FSD julkaisi uudet kotisivut 5-vuotisjuhliensa kunniaksi huhtikuussa.

Kotisivu-uudistuksen tavoitteena oli luettavuuden, tiedon löytymisen ja navigoinnin helpottaminen. Uudistuksen yhteydessä aineistoluettelossa otettiin käyttöön kaksi erilaista kuvailusivua. Entisen pitkän kuvailun lisäksi aineistoista julkaistaan tiivis abstraktisivu. Kvalitatiivisista aineistoista alettiin julkaista asiasanan mukaisista luetteloita.

Vuonna 2004 FSD:n suomenkielisillä verkkosivuilla oli keskimäärin 1500 ja englanninkielisillä 90 käyntiä vuorokaudessa. Suosituin osio oli Menetelmäopetuksen tietovaranto, MOTV. Kaikkiaan sivupyynnöiden määrä kasvoi edellisestä vuodesta lähes puolitoistakertaiseksi, yli 600 000:teen.

Myös FSD:n verkkolehti uudistui. Sen nimi on syyskuussa ilmestyneestä numerosta 14 lähtien Tietoarkisto. Englanninkielisen lehden nimeksi tuli FSD Bulletin. Painettu Tietoarkisto-lehti ilmestyi joulukuussa teemalla kansainvälinen yhteistyö.

Tietoarkisto-lehti ja FSDneWWWs:

<http://www.fsd.uta.fi/tietoarkistolehti/>

Kotimaista yhteistyötä ja hankkeita

Oppimateriaalihanke

Vuoden 2004 keväällä tietoaarkisto käynnisti kolmivuotisen hankkeen, joka tuottaa monipuolista oppimateriaalia tutkimusmenetelmien opetuksesta, tiedonhausta, tutkimusetiikasta sekä aineistojen keruusta, käsittelystä, arkistoinnista ja jatkokäytöstä. Hanke toteuttaa uuden strategiakauden päätavoitteita. Siinä kirjoitetaan oppikirja, joka käsittelee aineistojen keräämiseen ja käyttöön liittyviä eettisiä ja juridisia kysymyksiä sekä antaa ohjeita erityyppisten aineistojen prosessointiin, kuvailuun, anonymisointiin ja tallentamiseen. Myös aineistojen jatkokäytön tueksi tehdään opas. Julkaisut ilmestyvät vuosina 2005–2006.

Oppimateriaalihanke:

<http://www.fsd.uta.fi/ajankohtaista/hankkeet/oppimateriaali.html>

Menetelmäopetuksen tietovaranto, MOTV

MOTV on yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien opetukseen ja itseopiskeluun soveltuva laaja-alainen oppimisympäristö. MOTV:ia käyttäneillä menetelmäkursseilla oli FSD:n saamien ilmoitusten mukaan yli tuhat opiskelijaa vuonna 2004. MOTV laajenee kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä ja aineistoja koskevalla osiolla. Laajennus on osa oppimateriaalihanketta. Sisällöntuotanto alkoi 2004 keväällä Kuopion yliopiston ja FSD:n yhteistyönä. Ensimmäinen versio julkaistaan syksyllä 2005.

MOTV: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Aatemaatti laajeni

Eduskuntavaalien yhteydessä 2003 ensimmäisen kerran toteutettu Vaalimaatti sai syksyn kunnallisvaaleissa jatkoa. Vaalimaatti 2004 sisältää rekisteröityjen puolueiden kunnallisvaaliohjelmia sekä voimassaolevia puolueohjelmia. Kumpanakin vuonna Vaalimaattien julkaiseminen on lisännyt vierailuja tietoaarkiston kotisivuilla huomattavasti.

Vuosien 2003 ja 2004 Vaalimaatit: <http://www.fsd.uta.fi/aatemaatti/>

Valtakunnalliset seminaarit

Tietoaarkisto järjesti vuoden 2004 aikana kaksi laajahkoa valtakunnallista seminaaria. Lähes sata yhteiskunta-, kasvatus- ja terveystieteellisten koulutusalojen tutkimusmenetelmien opettajaa ja muuta aiheesta kiinnostunutta kokoontui maaliskuussa Tampereelle yhteistyöseminariin otsikolla Tutkimusmenetelmien oppimateriaalit ja verkko-opetus.

Syyskuussa tietoaarkisto järjesti hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan liittyvän seminaarin, jossa kartoitettiin kansalaisvaikuttamisen tutkimustarpeita. Seminaarin yli 70 osallistujalla oli mahdollisuus kommentoida ja täy-

dentää FSD:ssä koottua tutkimus selvitystä. Tutkimus selvitys ilmestyi oikeusministeriön sarjassa: *Borg, Sami (toim.) (2004). Mahdollisuuksien maa. Kartoitusta ja puheen-vuoroja suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tutkimuksesta. Oikeusministeriön julkaisu 10/2004.*

Tietoja FSD:n tapahtumista: <http://www.fsd.uta.fi/ajankohtaista/tapahtumat/>

TIIPII-tietokantauudistus

Vuonna 2004 FSD otti käyttöön sisäisen TIIPII-tietokantansa uuden käyttöliittymän ja tietokantaohjelmisto vaihdettiin. Uudistuksen myötä muun muassa aineistojen käytön ja arkistointityön seuranta- ja raportointimahdollisuudet paranivat. Tietokantauudistus käynnistyi vuonna 2002 tietojenkäsittelytieteiden opiskelijaprojektin ja FSD:n teknisen tuen yhteistyönä. FSD jatkoi kehitystyötä opiskelijaprojektin päätyttyä vuonna 2003.

Kansainvälistä yhteistyötä ja hankkeita

Tietoarkisto toteuttaa tehtäviään tekemällä aktiivista yhteistyötä alan kansainvälisten ja eri maiden kansallisten toimijoiden kanssa.

CESSDA, Council of European Social Science Data Archives

FSD on Euroopan data-arkistojen yhteenliittymän, CESSDA:n, jäsen. CESSDA:n toimintaa kehitetään vuosittaisissa johtaja- ja työntekijätapaamisissa, joihin FSD:n edustajat osallistuvat aktiivisesti. Vuoden 2004 työntekijätapaamisen aiheena oli datan käsittely. Johtajatapaamisessa päätettiin muun muassa arkistojen yhteisen aineistoluettelon uudistamisesta yhteistyössä Madiera-hankkeen kanssa.

CESSDA: <http://www.nsd.uib.no/Cessda/>

ICPSR, Inter-university Consortium for Political and Social Research

ICPSR on Yhdysvalloissa toimiva kansainvälinen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen keskus, joka tarjoaa jäsentensä käytettäväksi maailman suurimman yhteiskuntatieteellisen elektronisen data-arkiston ja järjestää kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmäkurseja. FSD vastaa Suomen kansallisesta jäsenmaksusta ICPSR:lle. Suomen yliopistot ovat tätä kautta ICPSR:n jäseniä. Vuonna 2004 tietoarkisto käytti aktiivisesti ICPSR:n arkistoa, josta se sai muun muassa tuoreimmat Eurobarometrit. FSD välittää kaikkia ICPSR:n aineistoja suomalaisille tutkijoille.

ICPSR: <http://www.icpsr.umich.edu/>

IASSIST, International Association for Social Science Information Service and Technology

IASSIST on yhteiskuntatieteellistä tutkimusta tukevien yksiköiden, kuten tietokantojen ja datakirjastojen, työntekijöiden kansainvälinen ammatillinen yhdistys.

Sen tärkein toimintamuoto on vuosittain järjestettävä kansainvälinen konferenssi. FSD:n edustajat osallistuvat konferensseihin mahdollisuuksien mukaan. Vuoden 2004 konferenssissa FSD:n pääsuunnittelija esitteli TIIPII-tietokannan uudistusprojektia. Järjestön 30 toimintavuoden kunniaksi konferenssin otsikko oli *Data Futures: Building on 30 Years of Advocacy*.

IASSIST: <http://www.iassistdata.org/>

DDI-allianssi

Vuonna 2003 tietoaarkisto liittyi jäseneksi yhteiskuntatieteellisten data-aineistojen kuvailuun tarkoitettua DDI-formaattia kehittävään DDI-allianssiin. Allianssin tavoitteena on saada DDI-kuvailuformaatti mahdollisimman laajaan käyttöön. FSD:llä on edustaja allianssin asiantuntijakomiteassa.

DDI: <http://www.icpsr.umich.edu/DDI/>

Madiera-hanke

Tietoaarkisto osallistuu vuosina 2002–2005 EU-rahoitteiseen Madiera-hankkeeseen, jossa muun muassa kehitetään CESSDA:n uutta monikielistä aineistoluetteloa. FSD on osallistunut verkkopalvelussa käyttöön otettavan monikielisen tesauuksen kehittämiseen ja suomentanut sen. Lisäksi FSD koordinoi hankkeen tuotteista tiedottamista. Hankkeessa on yhteensä kahdeksan partneria.

FSD:n aineistot julkaistiin CESSDA:n uuden yhteisen Madiera-hankkeessa kehitetyn aineistoluettelon prototyypissä, joka ilmestyi toukokuussa 2004 nimellä IDC-2. Uusi aineistoluettelo julkaistaan yleisölle vuonna 2005 nimellä C-CAT.

Madiera-hanke: <http://www.madiera.net/>

ISSP, International Social Survey Programme

Suomi on ollut maailmanlaajuisen yhteiskuntatieteellisen ISSP-vertailututkimusohjelman jäsen vuodesta 2000 lähtien. Osallistuminen on järjestetty neljän eri organisaation yhteistyönä. Aineistonkeruun kustantavan tietoaarkiston lisäksi mukana ovat Tilastokeskus sekä Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, nykyisin myös Turun yliopiston sosiologian laitos. Tilastokeskus on kerännyt vuosittain Suomen ISSP-aineistot postikyselyinä. Vuonna 2004 kerättiin kansalaisosallistumista käsittelevä aineisto.

ISSP-tietoa suomeksi: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/issp.html>

ESS, European Social Survey

ESS on eurooppalainen vertailututkimushanke, jonka ensimmäisen kansallisen aineiston keräsi Suomessa Tilastokeskus syksyllä 2002 Suomen Akatemian myöntämin varoin. Toisen aallon aineistot kerättiin vuoden 2004 syksyllä. Kansainvälistä aineistoa ja englanninkielisiä maa-aineistoja jakelee Norjan tietoaarkisto NSD keskitetysti omilla verkkosivuillaan. FSD tuottaa Suomen aineis-

toista suomenkieliset versiot, joita jaellaan tietokarkiston normaalin käytännön mukaan. Tietokarkiston johtaja on hankkeen kansallisen ohjausryhmän jäsen. ESS aineistoja esitell n FSD:n julkaisuissa s nn llisesti.

ESS-tietoa suomeksi: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/ess.html>

LIS, Luxembourg Income Study

LIS-projekti tarjoaa tutkijoiden k ytt n kaksi kansainvälistä vertailuaineistoa: tulonjakotutkimuksen (LIS:n) ja ty llisyystutkimuksen (LES:n). Suunnitteilla on myös varallisuustutkimusaineisto (LWS). Tietokarkisto vastaa Suomen LIS-jäsenmaksusta. Aineistojen käyttö on ilmaista jäsenmaiden tutkijoille, mutta vaatii rekisteröitymisen. Suomalaiset käyttävät LIS-aineistoja ahkerasti. Vuosina 2002–2004 suomalaiset käyttäjät lähettivät seitsemän prosenttia projektin kaikista ajopyynn ist , mikä on kolmanneksi eniten 30 jäsenmaan vertailussa. Vuonna 2004 LIS:n julkaisusarjassa ilmestyi neljä suomalaisten tutkijoiden artikkeleita.

LIS-tietoa suomeksi: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/lis.html>

Talous

TULOT		
<u>2003</u>	<u>2004</u>	
687 600	695 200	Perusvoimavarat siirtovaroineen
0	50 000	Lisämääräraha kv vertailututkimusaineistoihin
687 600	745 200	
MENOT		
<u>2003</u>	<u>2004</u>	
499 300	551 600	Palkat
51 200	65 300	Tilakustannukset
10 800	7 000	Hankintamenot
59 100	48 100	Kulutusmenot
0	15 000	Kv vertailututkimusaineistot
620 400	687 000	
	58 200	jää vuodelle 2005*

* Sis lt   vuonna 2004 kerätyn ISSP-aineiston keruukulut 25 000  .

Tietoarkisto sitoi perusvoimavarojaan vuoden 2004 alusta uusiin vakinaisiin työntekijöihin. Vakinaistettujen kielenkääntäjän, tietopalvelusihteerin ja tietoverkkoasiantuntijan palkkaus oli tosin pääosin sisältynyt yksikön voimavaroihin jo aiemmin. Useiden määräaikaisten avustavien työntekijöiden palkkaus sekä toimitilojen laajennus nostivat menoja vuodesta 2003. Muutamat loppuvuoden virkavapaudet siirsivät jonkin verran varoja vuodelle 2005.

Tietoarkiston johtokunta ja valtakunnallinen neuvottelukunta

Tietoarkiston toimintaa ohjaavat johtokunta ja valtakunnallinen neuvottelukunta. Niiden tehtävät on määritelty yliopiston johtosäännössä. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston johtokunta koostuu Tampereen yliopiston laitosten ja tiedekuntien sekä opiskelijoiden edustajista. Neuvottelukunnassa on edustajia Suomen eri yliopistoista ja muista yhteistyöorganisaatioista. Vuonna 2004 uusi johtokunta ja uusi neuvottelukunta aloittivat kolmivuotisen toimikautensa.

*FSD:n johtokunta**

Varsinainen jäsen

puheenjohtaja
 professori Jukka Kultalahti
 akatemiaprofessori Marjatta Hietala
 professori Anssi Auvinen

 professori Eero Pantzar
 professori Sirpa Kolehmainen-Lindén
 yliassistentti Marjo Rita Valtonen
 informaatikko Eija Poteri
 tietopalvelupäällikkö Mari Kleemola

 opiskelija Päivi Suihkonen

Varajäsen

yliassistentti Timo Keski-Petäjä
 tutkimusjohtaja Marko Aho
 laitoshallintopäällikkö
 Tiina Salminen

 professori Veli-Matti Värri
 tutkija Juha Kääriäinen
 yliassistentti Arto Viitanen
 yliassistentti Merja Kinnunen
 tutkimusamanuenssi
 Seppo Antikainen

 opiskelija Emilia Honkonen

* Toimikausi 1.8.2004–31.7.2007, opiskelijajäsenet 2004–2005.

FSD:n valtakunnallinen neuvottelukunta***Varsinainen jäsen***Turun yliopisto:*

professori
Seppo Pöntinen (puheenjohtaja)

Helsingin yliopisto:

professori
Riitta Hjerppe

Jyväskylän yliopisto:

akatemiaturkija
Jouko Nätti

Kuopion yliopisto:

professori
Juha Hämäläinen

Oulun yliopisto:

lehtori
Vesa Suominen

Vaasan yliopisto:

professori
Ari Salminen

Åbo Akademi:

PL
Ann-Sofie Hermanson

Suomen Akatemia:

johtava tiedeasiantuntija
Maija-Liisa Toikka

Opetusministeriö:

opetusneuvos
Heidi Kuusi

Stakes:

tutkimusprofessori
Salme Ahlström

Tilastokeskus:

kehittämispäällikkö
Eero Tanskanen

Arkistolaitos:

yksikön johtaja
Markku Mäenpää

Varajäsen

professori
Katja Forssén

professori
Tapani Valkonen

yliassistentti
Saija Mauno

professori
Vuokko Niiranen

professori
Terttu Kortelainen

professori
Pirkko Vartiainen

PD
Marko Joas

tiedeasiantuntija
Jarmo Laine

johtaja
Sakari Karjalainen

päällikkö
Jari Haukka

hallintojohtaja
Anna-Leena Reinikainen

ylitarkastaja
Maija-Liisa Tuomi

* Toimikausi 1.8.2004–31.7.2007.

Tampereen yliopiston kirjasto:

suunnittelija	erikoissuunnittelija
Merja Hyödynmaa	Anneli Ahtola

Tampereen yliopiston ylioppilaskunta (kausi 2004 - 2005):

opiskelija	opiskelija
Päivi Suihkonen	Emilia Honkonen

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto:

johtaja
Sami Borg

Henkilökunta vuonna 2004*

Sami Borg	johtaja
Katri Aarnio	tutkimussihteeri
Erja Huurtela	osa-aikainen toimistosihteeri

Asiakaspalvelu ja aineistonkäsittely:

Maria Forsman	informaatikko 31.7. asti
Mari Kleemola	tietopalvelupäällikkö
Arja Kuula	arkistonhoitaja
Helena Laaksonen	projektipäällikkö 31.7. asti, informaatikko alk.1.8.
Seppo Antikainen	tutkimusamanuenssi
Hannele Keckman-Koivuniemi	hankekoordinaattori
Taina Jääskeläinen	kielenkääntäjä
Tarja Uotila	tietopalvelusihteeri

Tekninen tuki:

Matti Heinonen	atk-erikoistutkija
Sirkka Säynjäkangas	atk-erikoistutkija
Jouni Sivonen	pääsuunnittelija

Verkkopalvelut:

Tuomas J. Alaterä	tietoverkkoasiantuntija
-------------------	-------------------------

* Ei sisällä kesäharjoittelijoita ja tuntityöntekijöitä eikä muita lyhytaikaisia työntekijöitä.